

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra hudby

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Mgr. Soňa Dobrocká

Autoreferát dizertačnej práce

**IDEOLÓGIA AKO KURIKULÁRNY PROBLÉM
HUDOBNEJ VÝCHOVY NA SLOVENSKU
V ROKOCH 1918 – 1945**

na získanie vedecko-akademickej hodnosti

Philosophiae doctor (PhD.)

v odbore doktorandského štúdia

1.1.10 Odborová didaktika

v študijnom programe

Didaktika hudby

NITRA 2016

Dizertačná práca bola vypracovaná v dennej forme doktorandského štúdia na Katedre hudby Pedagogickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Predkladateľ:

Mgr. Soňa Dobrocká
Katedra hudby
Pedagogická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa
Dražovská cesta 4, 949 74 Nitra

Školiteľ:

prof. PhDr. Eva Szórádová, CSc.
Mgr. Soňa Dobrocká
Katedra hudby
Pedagogická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa
Dražovská cesta 4, 949 74 Nitra

Oponenti:

prof. Belo Felix, PhD.
Katedra hudobnej kultúry
Pedagogická fakulta
Univerzita Mateja Bela
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica

prof. PhDr. Ľubomír Chalupka, CSc.
Katedra hudby
Pedagogická fakulta
Katolícka univerzita
Námestie A. Hlinku 56/1, 034 01 Ružomberok

Mgr. Alena Čierna, PhD.
Katedra hudby
Pedagogická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa
Dražovská cesta 4, 949 74 Nitra

Autoreferát bol rozoslaný dňa:

Obhajoba dizertačnej práce sa koná dňa o hodine pred komisiou v študijnom odbore doktorandského štúdia 1.1.10 Odborová didaktika v študijnom programe Didaktika hudby, vymenovanej predsedom odborovej komisie na Pedagogickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Predseda Spoločnej odborovej komisie:
prof. PhDr. Eva Szórádová, CSc.

OBSAH

ÚVOD.....	3
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ DIZERTAČNEJ PRÁCE.....	4
1.1 Metodika práce	5
1.1.1 Pramenná báza výskumu	6
1.1.2 Metóda analýzy kurikulárnych dokumentov	8
2 KONCEPCIA DIZERTAČNEJ PRÁCE	10
3 VÝSLEDKY VÝSKUMU.....	13
ZÁVER	19
VÝBER Z PRAMEŇOV	20
Školské spevníky, učebnice spevu, metodické príručky.....	20
Učebné plány a učebné osnovy.....	22
Školská legislatíva	23
Periodiká a monografie	25
VÝBER Z LITERATÚRY	26
RESUMÉ	29
SUMMARY	30
ZOZNAM PUBLIKOVANÝCH PRÁC	31

ÚVOD

Ideológia môže byť teoretickou reflexiou, pomenovaním pre súbor ideálov, hodnôt a vzorcov myslenia určitého spoločenstva. Môže byť predmetom kritiky či uznania, ale aj systémom, ktorým sa riadi jednotlivec či celá spoločnosť, buď z donútenia, z vlastného presvedčenia, ale aj z pocitu, že toto presvedčenie je jeho vlastné. Ideológia však nikdy nemôže byť zodpovedná za konanie ľudí – v pozitívnom ani v negatívnom zmysle. Zodpovednosť ostáva človeku. Aby sa však mohol slobodne rozhodnúť, musí najprv poznať možnosti a vedieť si predstaviť dôsledky svojho konania. Aby dokázal projektovať budúcnosť, musí poznať minulosť.

Predkladaná dizertačná práca je historickou analýzou úseku dejín hudobnej výchovy na Slovensku a príspevkom k domácejmu hudobno-pedagogicko-historickému bádaniu. Dotýka slovenských dejín od roku 1918 do roku 1945 v troch rovinách. Najširšou z nich je rovina „veľkých“ dejín Slovenska, ktorej zlomové udalosti (premena Slovákov z uhorského etnika na štátopornú národnosť za súčasného spojenia s českým národom a obnovenie Československej republiky v roku 1945) tento úsek dejín ohraničujú. Ďalšie dve roviny nevnímame izolovane, ale ako podmnožiny prvej roviny. Druhú rovinu reprezentuje oblasť výchovy a vzdelávania, konkrétne úroveň, ktorú mali zo zákona v určitom veku absolvovať všetci občania Československej (1918 – 1939) a neskôr Slovenskej (1939 – 1945) republiky. Najužšou podmnožinou je tretia, kľúčová rovina výskumu. Je ňou oblasť hudobnej výchovy na ľudových a meštianskych školách na Slovensku, kde sa realizovala prostredníctvom vyučovacieho predmetu *spev*. Jednotiacim prvkom výskumu týchto troch rovín, prvkom, ktorý zasahoval do každej z nich, bola ideológia ako *koherentný súbor pravidiel integrovaných do obsahu a procesu edukácie s cieľom formovať hodnotovú orientáciu jedinca*.

Vzhľadom na svoj interdisciplinárny charakter má práca potenciál vnieť čiastkové zistenia nielen do oblasti hudobnej pedagogiky, ale aj slovenskej hudobnej historiografie, všeobecnej pedagogiky, všeobecnej historiografie, sociológie a politológie. Spoločným menovateľom determinujúcim jej výraznú interdisciplinaritu je fenomén, ktorý býva zväčša ponímaný v teoretickej, až celkom abstraktnej rovine, no ktorý je možné (a pokiaľ mu chceme dôkladnejšie porozumieť, i potrebné) skúmať v spojitosti s akoukoľvek konkrétnou oblasťou reality, v ktorej sa ideológia ako zdanlivo imanentný fenomén realizovala vo veľmi explicitnej podobe.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ DIZERTAČNEJ PRÁCE

Podstatou realizovaného výskumu bolo sledovanie vzťahu medzi dvoma fenoménmi: *kurikulom hudobnej výchovy* a *ideológiou*. Slovné spojenie *hudobná výchova* malo na Slovensku donedávna dvojaké využitie: pomenovávalo vyučovací predmet a zároveň bolo označením „*spoločensky organizovaného, celoživotného procesu hudobného rozvoja človeka, ktorého obsahom je hudobné umenie*“ (Medňanská, 2010, s. 27). Pre druhý uvedený spôsob využitia slovného spojenia *hudobná výchova* sa však v ostatných rokoch na Slovensku etabloval výraz *hudobná edukácia*. *Hudobnou výchovou* dnes označujeme „*konkrétny predmet v kánone povinných predmetov v novom začlenení do oblasti Človek a umenie v primárnom ISCED 1 a nižšom sekundárnom stupni ISCED 2*“ (Medňanská, 2010, s. 30). Slovné spojenie *hudobná výchova* sa však na Slovensku po prvý raz objavilo vo význame pomenovania vyučovacieho predmetu až v tridsiatych rokoch dvadsiateho storočia v súvislosti s postupným rozširovaním koncepcie vyučovacieho predmetu, ktorý bol v skúmanom období označovaný výrazom *spev*. Z tohto dôvodu používame v práci slovné spojenie *hudobná výchova* v jeho dnešnom význame, ako označenie vyučovacieho predmetu, pričom v kontexte rokov 1918 – 1945 súbežne uvádzame aj jeho pôvodný názov, t.j. *spev*.

Naším zámerom bolo sledovanie ideológie v čo najširšom poli jej pôsobenia na hudobnú výchovu: všimli sme si vplyv ideológie na hudobnú výchovu na tej úrovni výchovy a vzdelávania, ktorá zasiahla najširšie vrstvy obyvateľstva Slovenska v sledovanom období, teda na ľudových a meštianskych školách. Aby bolo možné porovnať vplyv ideológie na kurikulum v období demokratického a totalitárneho režimu, výskum sa venoval dvom obdobiam slovenských dejín: obdobiu demokratickej prvej Československej republiky a obdobiu autoritatívnej vlády jednej politickej strany, tzn. obdobiu prvej Slovenskej republiky. **Predmetom práce je teda kurikulum hudobnej výchovy ako vyučovacieho predmetu ľudových a meštianskych škôl na Slovensku v rokoch 1918 – 1945.**

V procese skúmania vplyvu ideológie na kurikulum hudobnej výchovy sme si kládli tri základné **výskumné otázky**, a to:

1. *Aká ideológia bola implementovaná do kurikula hudobnej výchovy*
2. *do akej miery a*

3. *v ktorom zo skúmaných období bola intenzita vplyvu ideológie na kurikulum hudobnej výchovy vyššia?*

Zo stanovených výskumných otázok sme odvodili **výskumné ciele** nasledovne:

Výskumná otázka č. 1: *Aká ideológia bola implementovaná do kurikula hudobnej výchovy?*

→ Výskumný cieľ č. 1: *Identifikácia ideológie v kurikule hudobnej výchovy.*

Výskumná otázka č. 2: *Do akej miery bola implementovaná ideológia do kurikula hudobnej výchovy?*

→ Výskumný cieľ č. 2: *Určenie rozsahu ideologickej zložky kurikula hudobnej výchovy.*

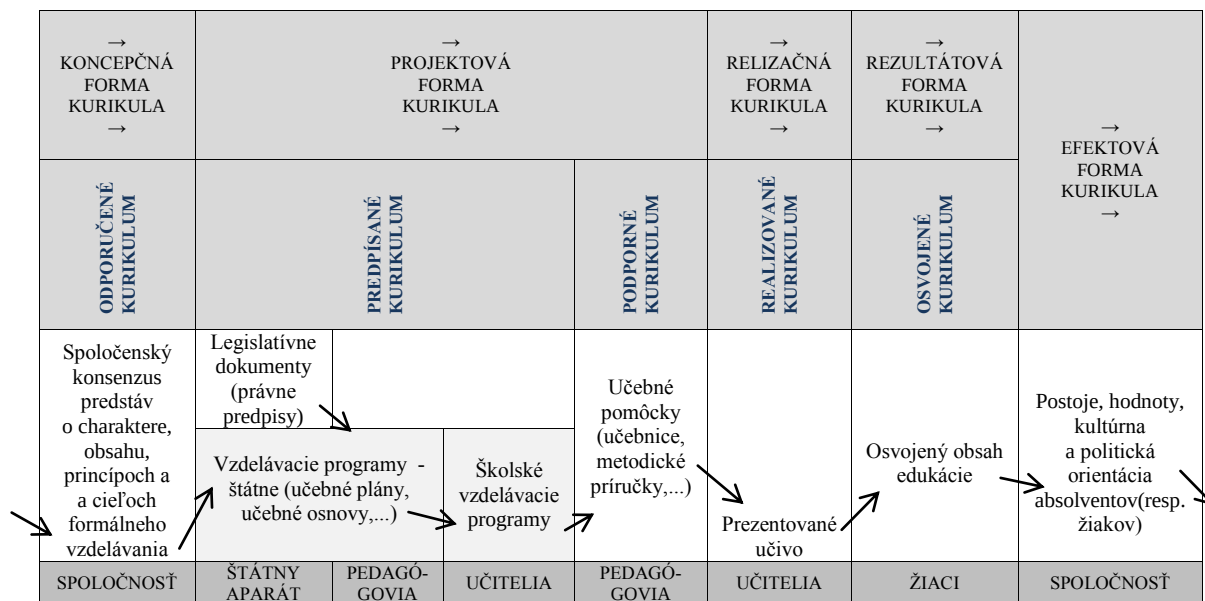
Výskumná otázka č. 3: *V ktorom zo skúmaných období bola intenzita vplyvu ideológie na kurikulum hudobnej výchovy vyššia?*

→ Výskumný cieľ č. 3: *Komparácia ideologickej zložky kurikula hudobnej výchovy v období prvej Československej republiky a v období prvej Slovenskej republiky.*

1.1 Metodika práce

Vplyv ideológie na edukáciu možno v zásade skúmať v dvoch rovinách edukačnej reality: (1.) v edukačnom procese alebo (2.) v obsahu edukácie prostredníctvom štúdia dokumentov formálneho kurikula. Pri výskume vplyvu ideológie na výchovu a vzdelávanie na systémovej úrovni (napr. v rámci výskumu národného kurikula) je nevyhnutné všímať si predovšetkým odporučené, predpísané a podporné kurikulum, tzn. kurikulum v koncepcnej a v projektovej forme. Realizačnú, výsledkovú a efektovú formu možno skúmať iba na konkrétnej vzorke jednotlivcov a skupín. Tieto tri formy kurikula sú však podriadené jeho koncepcnej a projektovej forme (resp. sa od nich odvíjajú rešpektujúc stanovené princípy), preto možno predpokladať, že závery výskumu koncepcnej a projektovej formy kurikula sa budú týkať aj jeho ďalších foriem. Inými slovami, nižšie články reťazca *štát – vedci (pedagógovia) – odborníci (učitelia) – žiaci* majú možnosť zasiahnuť do obsahu oficiálneho národného kurikula v zmysle jeho modifikácie či redukcie až na tzv. nulové kurikulum, no ich možnosti na polemiku

s obsahom výchovy a vzdelávania sa s každým nižším článkom organizácie systému vzdelávania zužujú.

Tabuľka 1 Proces implementácie ideológie do kurikula prostredníctvom jednotlivých článkov vzdelávacieho systému (Zdroj: autorka)

1.1.1 Pramenná báza výskumu

Tak ako dnes, aj v rokoch 1918 – 1945 boli princípy a ciele všeobecného vzdelávania na úrovni povinnej školskej dochádzky na Slovensku zakotvené v dokumentoch, ktoré mali záväznú, všeobecnú platnosť. Išlo o dokumenty školskej legislatívy: školské zákony, vyhlášky a nariadenia vlády týkajúce sa oblasti školstva a výnosy Ministerstva školstva a národnej osvety. Spomedzi dokumentov podporného kurikula hudobnej výchovy z rokov 1918 – 1939 mali pre náš výskum najväčší význam textové učebné pomôcky: učebnice spevu, školské spevníky a metodické príručky spevu. V rámci výskumu boli analyzované predovšetkým hrubo vytlačené kurikulárne dokumenty:

A) dokumenty predpísaného kurikula:

- legislatívne dokumenty:
 - školské zákony
 - nariadenia vlády týkajúce sa školstva
 - vyhlášky týkajúce sa školstva
 - výnosy ministerstva školstva:
 - učebné plány

- **učebné osnovy**
 - **učebné osnovy spevu**
- **iné výnosy**

B) dokumenty podporného kurikula

- učebné pomôcky
 - **textové učebné pomôcky**
 - **učebnice spevu¹**
 - **školské spevníky**
 - **metodické príručky**
 - „hymnové tabule“²
 - auditívne učebné pomôcky
 - gramofónové platne³

Pramennú bázu sme kreovali v súlade s obsahom vybraných ročníkov *Věstníka ministerstva školství a národní osvěty* (roč. 1918 – 1939) a *Zvestí ministerstva školstva a národnej osvety* (roč. 1938 – 1945), ktoré v nami sledovaných obdobiach informovali o zmenách v školskej legislatíve, ako aj o vydávaní, existencii a schvaľovaní učebných pomôcok pre ľudové a meštianske školy.⁴ Dobové monografie, štúdie, príspevky v periodikách, programové vyhlásenia a ďalšie historické materiály, v ktorých autori komentujú spoločenské a politické dianie, stav školstva či hudobnej výchovy v sledovanom období, sme využili príležitostne ako pramene, ktorých úlohou bolo rozšíriť pohľad na ideový diskurz doby o hodnotiaci element (tzn. o jeho dobovú reflexiu z pohľadu konkrétnych autorov). Pramene dopĺňala literatúra z oblasti všeobecných a politických dejín, dejín hudobnej edukácie, z oblasti politológie, sociológie a hudobnej psychológie.

¹ Ide o textové učebné pomôcky spevu, ktorých piesňový obsah je na rozdiel od obsahu školských spevníkov doplnený o inštruktívne a teoretické poznámky.

² O „hymnovej tabuli slovenskej Hej Slováci!“ a „Nad Tatrou sa blýska“ sa ako o učebných pomôckach zmieňuje obsah *Zpráv referátu ministerstva školstva a národnej osvety*, 1924, s. 136.

³ Gramofónové platne ako učebné pomôcky začalo Ministerstvo školstva schvaľovať v tridsiatych rokoch dvadsiateho storočia (Pozri napr. *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1935, s. 26 – 27).

⁴ V priebehu výskumu sme sa stretli s dvoma prípadmi zoznamu učebných pomôcok určených na vyučovanie spevu v rokoch 1918 – 1945. Prvý z nich, avšak neúplný, bol súčasťou rigorózneho práce Oľgy Pavlovskej (1971, s. 100 – 107). Autorom ďalšieho zoznamu bol Tibor Sedlický (1993, s. 45 – 46). V jeho zozname figurujú schválené i neschválené publikácie, pričom z porovnania s obsahom vládnych vestníkov vyplýva, že i v ňom absentujú niektoré učebné pomôcky, ako napr. *Môj spevník* (Valaštan-Dolinský, 1934) schválený ako učebná pomôcka v roku 1925, *Výber slovenských národných piesní pre dvojspiev, mužský a miešaný zbor* (Gallo, n.d) schválený v roku 1920, *Dvojhlasné piesne slovenské* (Svoboda, 1923), schválené v roku 1924 a i.

1.1.2 Metóda analýzy kurikulárnych dokumentov

Vzhľadom na to, že dokumenty predpísaného a podporného kurikula umožňujú realizáciu výskumu *ex post facto*, zohrali v našom výskume rolu primárnych prameňov. Ich analýza však predstavovala riziko, že zamýšľaný výskum neprinesie originálne zistenia a jeho výsledky budú prezentované ako konštatovania v prospech hypotézy prameniacej z dobovej ideologickej paradigmy, v prospech stereotypnej, či v horšom prípade sprofanovanej predstavy o skúmanom období. Jednou z metód analýzy obsahu kurikulárnych dokumentov, prostredníctvom ktorej možno predísť takýmto výsledkom, je analýza dát metódou zakotvenej teórie. Zakotvená teória totiž nie je *a priori* generovaná a testovaná, ale induktívne odvodzovaná v procese skúmania javu.

Prvá fáza analýzy dokumentov metódou zakotvenej teórie spočívala v identifikácii *ideových konceptov*, t.j. obsahu, ktorý sledoval sociálne či afektívne ciele výchovy a vzdelávania. Ideové koncepty boli na základe vzájomných súvislostí zaradené do kategórií. V ďalšej fáze boli pozorované vzťahy medzi ideovými konceptmi a ideovými kategóriami a identifikované dominujúce témy *ideových diskurzov*. Vzťahy medzi ideovými konceptmi, na základe ktorých boli zaraďované do kategórií, a ktoré určovali podstatné znaky jednotlivých ideových diskurzov, v niektorých prípadoch poukazovali na systematickosť, ucelenosť a vzájomnú vyhranenosť ideových diskurzov – na znaky, ktoré sú pre ideológiu určujúce. Ideové koncepty v rámci takejto kategórie sa preto stávali *ideologickými konceptmi*. Týmto spôsobom bolo možné v obsahu kurikula dešifrovať ideológiu s jej charakteristickými znakmi a určiť, prostredníctvom akých tém sa realizoval jej vplyv.

Intenzita zastúpenia ideologických konceptov bola zisťovaná prostredníctvom analýzy početnosti ich výskytu v dokumentoch podporného kurikula. Rozsah ideologickej zložky kurikula hudobnej výchovy (spevu) sme určili analýzou obsahu textových učebných pomôcok hudobnej výchovy (spevu). Jednotkou početnosti bola v prípade tejto analýzy jedna ľudová alebo umelá pieseň, resp. otextovaná skladba, slúžiaca k nácviku. Ak sa rovnaká obsahová jednotka vyskytla na viacerých miestach, považovali sme každé z jej opakovaní za samostatné uvedenie, pretože opakovaným pôsobením istého obsahu sa zvyšuje aj intenzita tohto pôsobenia.

Kritériom selekcie prameňov za účelom analýzy početnosti ideologických konceptov v ich obsahu bola podmienka, že (1) išlo o školský spevník alebo učebnicu spevu, že (2) textová pomôcka bola v slovenskom jazyku a (3) že bola schválená ako učebná pomôcka pre slovenské ľudové (obecné) a/alebo meštianske (občianske) školy. V rámci množiny učebných pomôcok, ktoré vyhoveli stanoveným kritériám, sme využili úplný výber.

Percentuálne vyjadrenie zastúpenia ideologických konceptov v podpornom kurikule hudobnej výchovy (spevu) oboch zo skúmaných období umožnilo ich komparáciu. Vyvodzovať závery iba z porovnania zastúpenia ideologicky príznačného obsahu by však nebolo korektné. Pre získanie reálnejšej predstavy o zmene obsahu kurikula bolo potrebné porovnať percentuálne zastúpenie ideologických konceptov navzájom si zodpovedajúcich kategórií a tiež porovnanie vnútornej štruktúry týchto kategórií z hľadiska početnosti konceptov, ako aj z hľadiska spôsobu, akým sa realizovali po tematickej stránke.

2 KONCEPCIA DIZERTAČNEJ PRÁCE

Dizertačná práca pozostáva z dvoch väčších celkov, ktoré by sa dali charakterizovať ako teoretická (kapitoly 1 – 5) a historická (kapitoly 6 – 12) časť práce. Obsah prvej časti (kapitoly 1 – 5) je venovaný teoretickým východiskám práce. Jej účelom je uvedenie do problematiky, najprv prostredníctvom náčrtu aktuálneho stavu skúmania v prvej kapitole. Nasleduje konceptualizácia, čiže terminologické i vecné vymedzenie fenoménov ako ideológia, kurikulum, edukácia či hudobná výchova, a uvedenie čitateľa do kontextu ich vzájomných vzťahov, z ktorého vyplýva opodstatnenosť a závažnosť potreby ich skúmania (kapitoly 2 – 3). Po objasnení predmetu výskumu, nastolení výskumných otázok a formulácii výskumných cieľov v úvode štvrtej kapitoly nasleduje objasnenie procesu operacionalizácie skúmaných fenoménov do podoby merateľných, resp. kategorizovateľných premenných v podkapitole venovanej metodike (4.1). Vzhľadom na to, že ide o historicky orientovaný výskum, dôležitou súčasťou popisu metodiky práce je priblíženie jeho pramennej bázy a typológie prameňov (4.1.1), na ktorú nadväzuje popis metódy ich analýzy (4.1.2). *Zoznam analyzovaných prameňov* je vzhľadom na ich význam v kontexte realizovaného výskumu osobitnou súčasťou práce uvedenou za *Zoznamom použitej literatúry*.

Druhá časť práce, ktorú sme označili prívlastkom „historická“, je interpretáciou výsledkov výskumu vplyvu ideológie na kurikulum hudobnej výchovy (spevu) na Slovensku v rokoch 1918 až 1945. Historický vývoj po roku 1918 rozdeľujeme na dva nerovnako dlhé časové úseky. Ich medzníky sú určené rokmi, v ktorých došlo na území Slovenska k zmenám politického režimu a s nimi aj k zmenám oficiálnej ideológie. Ide o roky 1918 (vznik prvej Československej republiky), 1939 (rozpad Československej republiky a vznik prvej Slovenskej republiky) a rok 1945 (vznik druhej Československej republiky).

Kapitola *Premeny slovenského školstva v medzivojnovom Československu* je vstupom do problematiky vplyvu ideológie na kurikulum hudobnej výchovy na Slovensku v rokoch 1918 – 1939. Dôvodom pre spracovanie problematiky premien v československom medzivojnovom školstve v rámci predkladanej práce bol fakt, že poštátňovanie školstva v snahe jeho odluky od cirkvi, centralizácia orgánov jeho riadenia a správy a, nakoniec, i jeho unifikácia, ktorá prebiehala ako

prispôsobovanie slovenského školského systému českému, boli poháňané ideologickými princípmi. Najzjavnejším z nich bola ideológia čechoslovakizmu ako politickej a kultúrnej, a časom i jazykovej a etnickej jednoty československého národa, ktorá sa mala dosiahnuť – podobne ako jednota v oblasti správy verejných vecí – postupným prispôbením a splynutím slovenského národa s českým. Táto problematika doposiaľ nebola spracovaná do takej miery a hĺbky, aby bolo možné dospieť k objektívnej perspektíve uplatnením metódy kompilácie s využitím sekundárnych prameňov. Z tohto dôvodu sme sa jej venovali v rámci originálneho pramenného výskumu, ktorého výsledky interpretujeme v šiestej kapitole, na rozdiel od problematiky dynamiky v oblasti školstva slovenského štátu, kde možno nadviazať na publikované výsledky pedagogicko-historického výskumu. Z uvedených dôvodov je problematika poštátňovania a unifikácie československého školstva rozpracovaná v avizovanej šírke a koncipovaná ako samostatná kapitola práce.

Ôsma kapitola je venovaná hudobnej výchove, resp. vyučovaciemu predmetu spev. Analyzuje miesto hudobnej výchovy (spevu) v kontexte medzivojnového školského kurikula z hľadiska rozsahu jeho vyučovania a sleduje premeny obsahu vyučovania spevu vrátane rozšírenia jeho koncepcie a postupnej premeny na *hudobnú výchovu*. V rokoch 1939 – 1945 k závažnejším zmenám koncepcie vyučovacieho predmetu nedošlo a obsahové zmeny plynuli práve z ideologických požiadaviek národnej výchovy. Reflexia rozsahu a obsahu vyučovania spevu na slovenských ľudových a meštianskych školách v rokoch 1918 – 1939 je preto súčasťou kapitoly venovanej ideologickej dimenzii hudobnej výchovy (spevu) tohto obdobia.

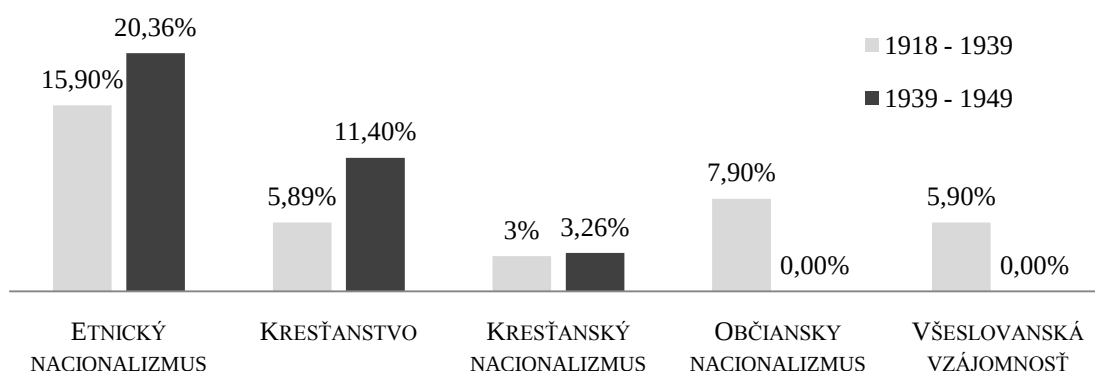
Ideologickej dimenzii predpísaného kurikula, t.j. obsahu školskej legislatívy a učebných osnov, je venovaná siedma kapitola (1918 – 1939) a podkapitola 10.1 (1939 – 1945) práce. V nadväznosti na problematiku vo všeobecnej rovine sa dostávame k ideológii ako kurikulárnemu problému hudobnej výchovy, a to v ôsmej (1918 – 1939) a jedenástej (1939 – 1945) kapitole. Súčasťou oboch kapitol je interpretácia záverov o obsahu dokumentov predpísaného kurikula hudobnej výchovy. V prípade prvej ČSR ide o úvod deviatej kapitoly, ktorej obsah vychádza z analýzy ideologickej dimenzie učebných osnov hudobnej výchovy (spevu) medzivojnového Československa. Keďže v prvej SR (1939 – 1945) vyšli okrem učebných osnov spevu i ďalšie

ministerské výnosy týkajúce sa jeho obsahu a zároveň vyplývajúce z ideologických požiadaviek národnej výchovy, pramenná základňa je v tomto prípade širšia, čo sa odráža aj na širšom rozsahu interpretácie výsledkov v samostatnej podkapitole 11.1. Výsledky analýzy dokumentov podporného kurikula, t.j. učebných pomôcok používaných pri vyučovaní spevu na slovenských ľudových a meštianskych školách v rokoch 1918 – 1939 a 1939 – 1945, sú interpretované v podkapitolách 9.2 (1918 – 1939) a 11.3 (1939 – 1945). Záver deviatej i jedenástej kapitoly pozostáva zo syntetického zhrnutia výsledkov analýzy obsahu kurikulárnych dokumentov hudobnej výchovy (spevu) do konzistentného ideologického diskurzu, ktorý je uvedený v kontexte všeobecného spoločenského a politického diania medzivojnového Československa (podkapitoly 9.2 a 9.3) a slovenského štátu (podkapitola 11.3).

Posledná číslovaná kapitola zachytáva premenu ideologickej dimenzie podporného kurikula hudobnej výchovy (spevu) po roku 1939. Na ňu nadväzuje *Záver* ako zhrnutie záverov výskumu vo vzťahu k stanoveným výskumným cieľom. Predstavu o kurikule hudobnej výchovy v skúmaných obdobiach po vizuálnej stránke dotvára a zároveň dizertačnú prácu uzatvára časť *Prílohy*.

3 VÝSLEDKY VÝSKUMU

V čase, keď sme formulovali výskumnú otázku, *aká ideológia bola implementovaná do kurikula hudobnej výchovy a do akej miery*, sme ešte nemohli s určitosťou tvrdiť, že táto miera bude natoľko významná, aby bolo možné rekonštruovať na jej základe konkrétny ideologický diskurz; či nebude ideologický obsah len sporadickým úkazom, ktorý ideologický diskurz skôr ilustruje, ako dotvára. Vďaka realizovanej analýze je už odpoveď známa: vyplýva zo záveru, že **ideologický príznakový obsah tvoril v období prvej ČSR (1918 – 1939) 38,59% a v období prvej SR (1939 – 1945) 35,02% obsahu dokumentov podporného kurikula spevu**, čo je v oboch prípadoch viac než tretina obsahu. V konverzii na konkrétny obsah predstavuje tento pomer stovky piesní, ktorých texty sú nositeľmi ideologických konceptov **kresťanstva (5,89% a 11,4%),⁵ všeslovanskej vzájomnosti (5,9% a 0,005%), slovenského etnického nacionalizmu (15,9% a 20,36%), kresťanského nacionalizmu (3% a 3,26%) a česko-slovenského občianskeho i jazykovo-etnického nacionalizmu (7,9% a 0%).**

Graf 1 Porovnanie zastúpenia ideologických konceptov v obsahu podporného kurikula spevu v období prvej ČSR a v období prvej Slovenskej republiky (Zdroj: autorka)

Československá republika, ktorá sa sformovala na sklonku druhej svetovej vojny ako nástupnícky štát Rakúsko-Uhorskej dualistickej monarchie, sa po svojom vzniku čoraz viac prikláňala k myšlienke etnickej i politickej jednoty „československého“ národa, čo sa premietlo aj do systému riadenia jednotlivých oblastí jej verejného života.

⁵ Údaj v zátvorke za každým z uvedených ideologických diskurzov prezentuje podiel obsahových jednotiek, ktoré boli nositeľmi predmetného ideologického konceptu, na celkovom obsahu podporného kurikula spevu prvej Československej republiky (prvý číselný údaj v zátvorke) a prvej Slovenskej republiky (druhý číselný údaj v zátvorke).

Problémom takéhoto prístupu bola rozdielna legislatíva zdedená po predvojnovnej dualistickej Rakúsko-Uhorskej monarchii. Zákonodarstvo prvej republiky sa so situáciou vyrovnávalo prispôbovaním slovenských pomerov rakúskej ríšskej legislatívy platnej do roku 1918 na území Čiech, Moravy a Sliezska. Pre slovenské školstvo znamenalo zjednotenie systému na úrovni povinnej školskej dochádzky prebudovanie dovtedajšieho uhorského systému podľa vzoru českých škôl, a to:

- zrušenie medzistupňa vyšších národných škôl,
- zredukovanie počtu ročníkov meštianskych škôl zo štyroch na tri ročníky, ktoré by nadväzovali na piaty ročník ľudovej školy a
- zjednotenie povinnej školskej dochádzky na osem rokov.

Slovenské školstvo podstúpilo v prvorepublikovom Československu náročný proces zjednocovania a upevňovania sústavy školstva korunovaný snahou o úpravu obsahu vzdelávania Československa v duchu demokracie a republikanizmu, ktorej dôkazom sú učebné osnovy tridsiatych rokov. V podpornom kurikule hudobnej výchovy sa však aj v tridsiatych rokoch naďalej najvýraznejšie konštitovala myšlienka čechoslovakizmu, a to v dvoch formách. Prvá z nich hlásala príslušnosť k národu na základe slobodnej vôle občanov (občiansky nacionalizmus) a vnímala zjednotenie českého a slovenského národa v rovine politickej, ekonomickej a kultúrnej spolupráce. Druhou formou bol nacionalizmus, ktorý predpokladal splynutie českého a slovenského národa aj po stránke jazykovej a etnickej (jazykovo – etnický nacionalizmus).

Graf 1 Zastúpenie ideologických konceptov v podpornom kurikule spevu pre slovenské ľudové a meštianske školy schválenom v rokoch 1918 - 1939 (Zdroj: autorka)

Slovenské podporné kurikulum hudobnej výchovy prezentovalo český národ uvádzaním českých a moravských ľudových piesní, sokolských piesní a piesní odkazujúcich na slovenským žiakom cudzie, husitské náboženské hnutie, ktoré však zohrávalo pri utváraní „československej“ národnej identity významnú rolu metapríbehu českého národa.

V tridsiatych rokoch sa začalo čoraz jasnejšie črtáť, ktoré spomedzi prevládajúcich ideologických diskurzov v politickom i celospoločenskom dianí nadobúdajú dominanciu. Hoci protest proti jazykovo-etnickému čechoslovakizmu neznamenal zároveň i odmietnutie jeho politicko-kultúrnej formy, slovenský etnický nacionalizmus naberal na intenzite aj v dôsledku politickej situácie Československa.

Graf 2 Zastúpenie ideologických konceptov v podpornom kurikule spevu pre slovenské ľudové a meštianske školy schválenom v rokoch 1939 - 1945 (Zdroj: autorka)

Za účelom komparácie v oboch analyzovaných obdobiach intenzívne zastúpenej kategórie etnického nacionalizmu sme v rámci jej štruktúry rozlíšili šesť úrovní. Kým nižšie úrovne predstavoval

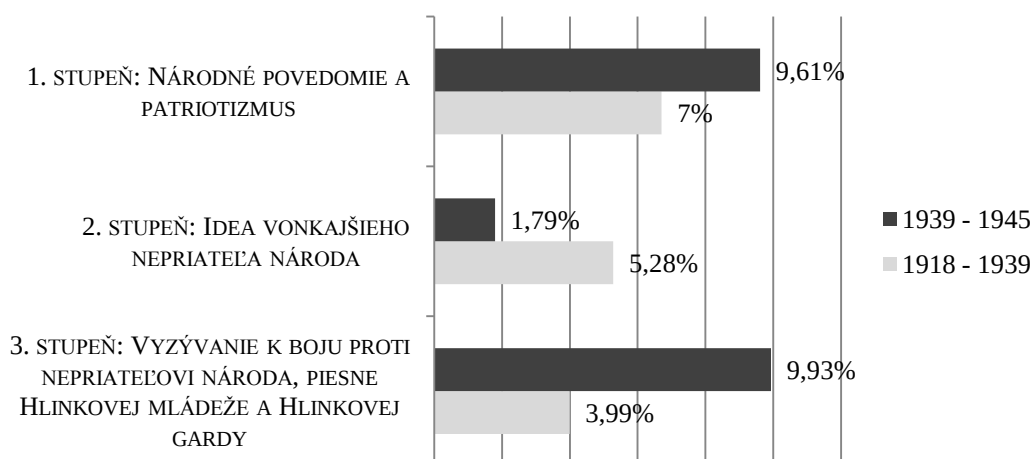
- (1) *obsah pripomínajúci žiakom príslušnosť k slovenskému národu (budovanie národného povedomia),*
- (2) *upozorňujúci na kladné atribúty slovenského národa (patriotizmu a formovanie pozitívneho autoobrazu), vyššie úrovne boli prezentované obsahom:*

- (3) *pertraktujúcim výnimočnosť slovenského národa vo vzťahu k iným národom (formovanie pozitívneho autoobrazu a vyhraňovanie sa národa voči „vonkajšku“),*
- (4) *sugerujúcim ideu spoločného vonkajšieho nepriateľa národa (formovanie negatívnych heteroobrazov),*
- (5) *vyzývajúcim k obrane vlasti pred vonkajším nepriateľom a*
- (6) *vyzývajúcim k boju proti vonkajšiemu nepriateľovi národa.*

V obsahu dokumentov podporného kurikula spevu z prvej ČSR sa v rámci analyzovanej kategórie ideologických konceptov najviac prezentovali prvé dve úrovne, teda úroveň budovania národného povedomia a patriotizmu. Smerom k vyhrotenejším úrovňam zastúpenie ideologických konceptov klesalo. V období prvej SR mali bola, naopak, najviac zastúpenou úrovňou najradikálnejšia z nich, a to tá, ktorej ideologické koncepty vyzývali k obrane vlasti pre vonkajším nepriateľom a voči boju proti tomuto nepriateľovi. Kým v období prvej ČSR v role negatívneho heteroobrazu figuroval maďarský a nemecký národ, v období prvej SR nepriateľ nebol definovaný, no vzhľadom na to, že najviac zastúpenú úroveň reprezentovali ideologické koncepty plynúce z piesní Hlinkovej gardy a Hlinkovej mládeže, nepriateľa vymedzovala ideológia tejto polovojenskej a jej podriadenej mládežníckej organizácie.

Zatiaľ čo typickou črtou ideologického diskurzu kurikula spevu prvej SR bola jeho vyhrotenosť a jednoznačná vymedzenosť v zmysle ideológie kresťanského nacionalizmu, atribútmi ideologického diskurzu kurikula spevu prvej ČSR bola omnoho väčšia rozmanitosť a multidimenzionalnosť. Jeho súčasťou boli piesne prezentujúce fenomén všeslovanskej vzájomnosti, ktoré odkazovali na spoločnú minulosť slovanských národov a historickú determináciu ich slobodnej existencie na európskom kontinente. Na druhej strane, garantom nového usporiadania spoločensko-politických pomerov boli povojnové víťazné mocnosti, ktorých spojenectvo bolo v podpornom kurikule spevu reflektované uvedením ich národných hymien. Ako najvyšší garant slobody slovenského národa bol však vykreslený prostredníctvom piesňového obsahu kurikula hudobnej výchovy Boh: náboženská tradícia slovanských národov sa pretavila do duchovných piesní a ľudových či vlasteneckých piesní, ktorých texty naznačovali, že priaznivý osud slovenského národa je naplnením Božej vôle.

Etnický nacionalizmus, na základe ktorého sa konštituoval slovenský národ, bol preniknutý kresťanským nacionalizmom i v medzivojnovom období, no až obdobie prvej SR z neho urobilo svoj hlavný ideologický pilier, pričom kresťanské hodnoty v jeho kontexte boli poňaté výrazne kontroverzným spôsobom.

Graf 3 Porovnanie pomeru zastúpenia jednotlivých úrovní ideologických konceptov etnického nacionalizmu voči celkovému obsahu podporného kurikula spevu a) v období prvej ČSR a b) v období prvej Slovenskej republiky (Zdroj: autorka)

Interpretované zistenia nás vedú k záveru, že ideologická zložka sa na obsahu slovenského predpísaného a podporného kurikula spevu v rokoch 1918 – 1945 podieľala významnou mierou a prezentovala sa vo výraznej rozmanitosti. Z tohto dôvodu disponovala výpovednou hodnotou, ktorá dokázala bez ťažkostí naplniť rozsah predkladanej dizertačnej práce. V priebehu výskumu sme sa však oboznámili aj s obsahom prameňov iného charakteru a máme dôvod domnievať sa, že pozoruhodné výsledky by priniesla i podrobnejšia analýza ideologickej dimenzie dobovej pedagogickej časopiseckej tvorby, vysielania školského rozhlasu, či materiálov školských inšpektorátov a ďalších materiálov archívov MŠaNO. Závery výskumu, ktorého pramenná báza by vychádzala zo všetkých spomínaných oblastí, by prispeli k mimoriadne komplexnej a multidimenzionalnej reflexii problematiky vplyvu ideológie na hudobnú výchovu. S predstavou o šírke takto koncipovanej pramennej základe však môžeme zároveň odhadovať, že výsledky výskumu každej jednej z menovaných oblastí by mohli priniesť výsledky rozsahom i obsahom zodpovedajúce minimálne úrovni ďalšej dizertačnej práce. Nesnažíme sa preto v žiadnom prípade tvrdiť, že predkladaná dizertačná práca vyčerpáva problematiku vplyvu ideológie na hudobnú výchovu v celej jej šírke. V tomto kontexte ju možno vnímať skôr ako vstup do problematiky, ktorá, ako

sa ukázalo v priebehu výskumu, zohrala v oblasti hudobnej výchovy omnoho výraznejšiu rolu, než sme spočiatku predpokladali. Z hľadiska užšie vymedzeného výskumu ideológie v obsahu predpísaného a podporného kurikula hudobnej výchovy ako vyučovacieho predmetu ľudových a meštianskych škôl na Slovensku v rokoch 1918 – 1945 po sebe veľa prázdneho miesta nezanecháva. Avšak z hľadiska výskumu ideológie ako problému hudobnej výchovy na Slovensku v jeho celej šírke, ale aj v dôsledku nadčasovosti spracovanej problematiky, je skôr podnetom s otvoreným záverom.

ZÁVER

O mylnosti predstavy vzdelávacích inštitúcií, ktorých úlohou by bolo len jednosmerné poskytovanie vecných, nespochybniteľných informácií, snáď nie je potrebné diskutovať – takáto škola by nebola výchovnou ani vzdelávacou inštitúciou, len ústavom transmisie poznatkov. Pokiaľ však ostane úlohou školy vzdelávať a vychovávať, bude nevyhnutne dochádzať k prieniku ideových diskurzov do edukácie na úrovni spoločnosti, štátu, reprezentantov vedeckej pedagogickej obce, odborníkov vykonávajúcich učiteľskú profesiu, i na úrovni samotných žiakov. To, či bude tento vplyv pozitívny alebo negatívny, možno konštatovať jedine na základe analýzy a dešifrovania ideových diskurzov – či už aktuálnych, minulých, alebo znova sa objavujúcich v novom historickom kontexte. Ich kritická reflexia a neustále prehodnocovanie by mali byť súčasťou práce každého, kto vstupuje do kreovania jednotlivých foriem kurikula – vrátane kurikula osvojeného a efektového. Táto aktivita by mala byť motivovaná uvedomením si existencie a významu javu označovaného ako *efektové kurikulum*, pretože práve efektové kurikulum vo forme postojov, kultúrnej a politickej orientácie niekdajších žiakov a študentov sa na globálnej úrovni spolupodieľa na stave a smerovaní spoločnosti. Kritiku aktuálneho stavu „dezinformačnej spoločnosti“ v prepojení s nami pertraktovanou problematikou nachádzame v tvrdení Konrada Paula Liessmanna (2008, s. 35): *„Okolnosť, že sa niekdajšie centrá vedenia, univerzity, obracajú na poradenské firmy a nechávajú sa s ich pomocou reformovať a reštrukturovať, nesvedčí iba o úbohom prispôsobovaní sa všeovládajúcemu jazyku „couchingu, controllingu a monitoringu“, ale aj o zaslepenosti ideológiou, ktorej kritická demontáž kedysi patrila k úlohám spoločenskovedných odborov.“* Na jeho výroku nie je alarmujúci iba fakt, že v reprezentatívnej oblasti vzdelávania detekuje prítomnosť schematickeho uvažovania, ktoré sa nezdráha nazvať ideológiou. Zásadný význam má v ňom i slovo, ktoré možno paradoxne ľahko prehliadnuť. Je ním *zaslepenosť*. Poplatnosť ideológii sa totiž neprejavuje iba proaktívnym správaním, ale aj v odmietaní kritického uvažovania, prehliadaním reálnych problémov a výziev, ktorým vo svojej dobe čelíme.

VÝBER Z PRAMEŇOV

Školské spevníky, učebnice spevu, metodické príručky⁶

- MOYZES, Mikuláš. 1919. *Spevom k srdcu srdcom k vlasti. Školský spevníček pre slovenské mater. a ľud. školy. [Zost. :] Mikuláš Moyzes ; vydal Pavel Gallo.* Prešov : [Holešov M.], 1919, 72 s.
- SLÁDEK, Ferdinand. 1919a. *Spevník pre školy slovenské. 1. diel. Pre 1. – 3. školský rok.* Praha : Josef Rašín, 1919, 63 s.
- SLÁDEK, Ferdinand. 1919b. *Spevník pre školy slovenské. 2. diel. Pre 4. – 6. školský rok.* Praha : Josef Rašín, 1919, 62 s.
- SLÁDEK, Ferdinand. 1919c. *Spevník pre školy slovenské. 3. diel. Pre školy meštianské.* Praha : Josef Rašín, 1919, 70 s.
- GALLO, Pavel. [1920]. *Výber slovenských národných piesní pre dvojzpev, mužský a miešaný sbor.* Liptovský Sv. Mikuláš : Transcius, [1920], 35 s.
- HULA, Emil. 1920a. *Naše spievanky. Diel I. Pre 1., 2. a 3. škol. rok.* 2. vyd. Praha: Barvitijs, 1921, 51 s.
- HULA, Emil. 1920b. *Naše spievanky. Diel II. Pre 2., 3. a 4. škol. rok.* 2. vyd. Praha: Barvitijs, 1921, 47 s.
- HULA, Emil. 1920c. *Naše spievanky. Diel III. Pre 5., 6. a 7. škol. rok. Pre školy meštianske, nižšie strední a paedagogia.* 2. vyd. Praha: Karol J. Barvitijs, 1921, 68 s.
- SCHNEIDER-TRNAVSKÝ, Mikuláš. 1922a. *Učebnica spevu pre školy obecné. 1. zv.* Bratislava : Comenius, 1922, 40 s.
- SCHNEIDER-TRNAVSKÝ, Mikuláš. 1922b. *Učebnica spevu pre školy obecné. 2. zv.* Bratislava : Comenius, 1922, 52 s.
- HULA, Emil. 1923a. *Slovenské kvety : výbor z národnej poezie pre školy občianske, stredné i pedagogia.* Praha : Štátne pedagogické nakladateľstvo, 1923, 143 s.
- HULA, Emil. 1923b. *Vyučovanie spevu dľa notových osnôv : Metodický návod pre učiteľov a chovancov učiteľských ústavov : Metodický doplnok ku zkúškam učiteľskej dospelosti i spôsobilosti.* Praha : Štát. nakl. , 1923, 20 s.
- SVOBODA, Hanuš. [1923]. *Dvojhlasné piesne slovenské. [s. l.] : [s. n.], [1923], 11 s.* Szlovenszki spevník. Rimavská Sobota : Gejza Klein, 1923.
- MOYZES, Mikuláš. [1924]. *Hudebno-teoretický notový sošit.* Prešov: Eugen Molnár, [1924], 33 s.
- MOYZES, Mikuláš – GALLO, Pavel. 1924. *Malá škola spevu. I. diel.* Prešov : Pavel Gallo, 1924, 67 s.
- SUCHÝ, František. 1925. *Cvičebnica spevu pre mešt. školy slovenské.* Žilina : Trávníček, 1925, 82 s.
- SCHNEIDER-TRNAVSKÝ, Mikuláš. 1926. *Tatranské zvuky.* Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1926, 65 s.

⁶ Dokumenty sú usporiadané v chronologickom poradí s výnimkou sérií učebníc, resp. spevníkov.

- RUPPELDT, Miloš. 1927. *Venček slovenských národných piesní*. 4. vyd. Bratislava : vlastným nákladom, 1927, 71 s.
- SCHINDLER, Eduard. 1930. *Škola spevu dľa nôt pre školy ľudové a meštianske*. Piešťany : Nákl. vl. Občianska kníhtlač, 1930, 131 s.
- HULA, Emil. 1931a. *Našim deťom. Národné riekadlá, rytmické hry a piesne pre školy ľudové. Sošit I. (Prvý školský rok)*. Prešov: Štehtovo kníhk., 1931. 35 s.
- HULA, Emil. 1931b. *Našim deťom. Národné riekadlá, rytmické hry a piesne pre školy ľudové. 1931a. Sošit II. (Druhý školský rok)*. Prešov: Štehtovo kníhk., 1931. 25 s.
- HULA, Emil. 1931c. *Našim deťom. Národné riekadlá, rytmické hry a piesne pre školy ľudové. Sošit III. (Tretí školský rok)*. Prešov: Štehtovo kníhk., 1931. 25 s.
- HULA, Emil. 1931d. *Našim deťom. Národné riekadlá, popevky a piesne pre školy ľudové. Sošit IV. (Štvrtý školský rok)*. Prešov: Štehtovo kníhk., 1931. 25 s.
- HULA, Emil. 1931e. *Našim deťom. Národné riekadlá, popevky a piesne pre školy ľudové Sošit V. (Piaty školský rok)*. Prešov: Štehtovo kníhk., 1931. 34 s.
- HULA, Emil. 1933a. *Našim deťom. Národné piesne. Sošit VI. (Šiesty školský rok)*. Praha: Čs. Graf. Unia Prešov, 1933. 36 s.
- HULA, Emil. 1933b. *Našim deťom. Národné piesne. Sošit VII. (Siedmy škol. rok)*. Praha: Čs. Graf. Unia Prešov, 1933. 40 s.
- HULA, Emil. 1935. *Našim deťom. Národné piesne a spevy umelé. Sošit VIII. (Ôsmy postupný ročník)*. Praha: Čs. Graf. Unia Prešov, 1935. 32 s.
- HULA, Emil. 1932. *Hudobná výchova spevom : Na podklade požiadavkov normálnych osnov učebných : Uvedenie do školskej praksi : Metodický doplnok k dielu „Našim deťom... : I., II., III., IV., V., VI., VII., VIII. školský rok*. Praha : Československá grafická Unie, 1932, 88 s.
- ŠTIKA, Karol. 1933. *Učebnica spevu pre 1. triedu škôl stredných a meštianskych*. Praha : Stát. nakl., 1933, 80 s.
- HULA, Emil. 1934. *Úvod do intonácie na podklade tonálnom*. Praha – Prešov : Čs. grafická únia, 1934, 79 s.
- VALAŠŤAN-DOLINSKÝ, Ján. 1934. *Môj spevník. 120 kánonických piesní slovanských. Opus 6*. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1934, 80 s.
- VALAŠŤAN-DOLINSKÝ, Ján. 1939. *Slávme slávne*, 2. vyd. Turčiansky Sv. Martin : Edícia Spevom hučte doliny, 1939, 72 s.
- VALAŠŤAN-DOLINSKÝ, Ján – GERYK, Ján. 1939. *Povinné piesne pre slovenské národné školy*. Bratislava : Štátne nakladateľstvo, 1939, 16 s.
- VALAŠŤAN-DOLINSKÝ, Ján – GERYK, Ján. 1940. *Spievajže si, spievaj. Diel I*. Edícia Spevom hučte doliny, 1940, 16 s.
- VALAŠŤAN-DOLINSKÝ, Ján – GERYK, Ján. 1939. *Spievajže si, spievaj. Diel II*. Edícia Spevom hučte doliny, 1940, 16 s.
- VALAŠŤAN-DOLINSKÝ, Ján – GERYK, Ján. 1939. *Spievajže si, spievaj. Diel III*. Edícia Spevom hučte doliny, 1940, 16 s.
- VALAŠŤAN-DOLINSKÝ, Ján – GERYK, Ján. 1939. *Spievajže si, spievaj. Diel IV*. Edícia Spevom hučte doliny, 1940, 16 s.

- STANČEK, Ladislav – VRONČ, Jozef. 1941. *Notovaný spevník a príručka hudobnej výchovy Mladý spevák*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1941, 147 s.
- WEBER, Jozef – MELKOVIČ, František. 1941. *Metodika spevu pre učiteľov a kandidátov učiteľských akadémií*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1941, 113 s.
- CHMELÁR, František. 1941. *Pochody slobodného Slovenska*. Modra : Mesík, 1941, 77 s.
- WEBER, Jozef – MELKOVIČ, František. 1941. *Spevy našich detí I*. Trnava : Spolok Sv. Vojtecha, 1941, 44 s.
- WEBER, Jozef – MELKOVIČ, František. 1941. *Spevy našich detí II*. Trnava : Spolok Sv. Vojtecha, 1941, 40 s.
- WEBER, Jozef – MELKOVIČ, František. 1941. *Spevy našich detí III*. Trnava : Spolok Sv. Vojtecha, 1941, 40 s.
- WEBER, Jozef – MELKOVIČ, František. 1941. *Spevy našich detí IV*. Trnava : Spolok Sv. Vojtecha, 1941, 44 s.
- WEBER, Jozef – MELKOVIČ, František. 1941. *Spevy našich detí V*. Trnava : Spolok Sv. Vojtecha, 1941, 48 s.
- WEBER, Jozef – MELKOVIČ, František. 1942. *Spevy našich detí VI*. Trnava : Spolok Sv. Vojtecha, 1942, 56 s.
- WEBER, Jozef – MELKOVIČ, František. 1942. *Spevy našich detí VII*. Trnava : Spolok Sv. Vojtecha, 1942, 70 s.
- WEBER, Jozef – MELKOVIČ, František. 1942. *Spevy našich detí VII*. Trnava : Spolok Sv. Vojtecha, 1942, 64 s.
- KRASKO, Ján, 1943. *Učebnica spevu pre I. triedu meštinských škôl*. Liptovský Sv. Mikuláš : Transcius, 1943, 63 s.
- HUDEC, Pavol. 1940. Nad kolískou slovenskej ľudovej piesne. Tisovec : Tatra, 1940, 65 s.
- VALAŠŤAN – DOLINSKÝ, Ján. [1941]. *24 povinných piesní s harmóniovým sprievodom*. Turčiansky Sv. Martin : Ján Domka, [1941], 15 s.
- ROSINSKÝ, Ján. [1942]. Sláva rodu slovenskému. Bratislava : Závodský, [1942], 8 s.
- VALAŠŤAN – DOLINSKÝ, Ján. 1944. *Sborník príležitostných sborov*. Bratislava : Generálny sekretariát Hlinkovej slk. ľudovej strany, 1944, 30 s.

Učebné plány a učebné osnovy⁷

Výnos školského referátu v Bratislave č. 4749/1/1920. Povinný počet vyučovaní hodín pre všetky školy ľudové. In *Zprávy školského referátu v Bratislave*, 1921, 1919/1920, roč. I, s. 26.

Výnos ministerstva školstva a národnej osvety č. 54.840/1920. Učebná osnova pre meštianske školy slovenské. In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1920, roč. II, s. 71 – 80.

⁷ Dokumenty sú usporiadané v chronologickom poradí.

- Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 92-189-I/1923 o počtu týdenních hodin pro jednotlivé druhy a stupně škol obecných a pro školy občanské. In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1923, roč. V., s. 452 – 457.
- Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 47.415-I/1930, jimž se upravují normální učebné osnovy pro školy obecné (ľudové). In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1930, roč. XII., s. 175 – 294.
- Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 67.311/1933, jimž se upravují a vyhlášují definitivní normální učebné osnovy pro obecné (ľudové) školy. In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1933, roč. XV., s. 144 – 210.
- Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 69.485-I/1932, jimž se stanoví normální učebné osnovy pro měšťanské školy. In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1932, roč. XIV., s. 88 – 122.
- Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 67.311/1933 jimž se upravují a vyhlášují definitivní normální učebné osnovy pro obecné (ľudové) školy. In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1933, roč. XV., s. 144 – 210.
- Výnos Ministerstva a národnej osvety č. 74.355/39-I, ktorým sa upravujú a vyhlasujú dočasné normálne učebné osnovy pre ľudové školy. In *Zvestni Ministerstva školstva a národnej osvety*, 1939, roč. II, s. 373 – 442.
- Výnos Ministerstva a národnej osvety č. 78.489/39-I/1, ktorým sa opravujú a doplňujú normálne učebné osnovy pre meštianske školy. In *Zvestni Ministerstva školstva a národnej osvety*, 1939, roč. II, s. 442 - 473.
- Výnos Ministerstva a národnej osvety č. 78.490/39-I/1, ktorým sa pozmeňujú a doplňujú normálne učebné osnovy pre jednoročné učebné náukobehy na meštianskych školách. In *Zvestni Ministerstva školstva a národnej osvety*, 1939, roč. II, s. 373 – 484.

Školská legislatíva⁸

XXXVIII. zákonný článok z roku 1868 o vyučovaní v národných školách. školách [online]. [Cit. 2016-05-03]. Dostupné na internete: <http://www.msap.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=37&Itemid=51>.

Zákon č. 201/1869 Sb., jímžto se upravují pravidla vyučování ve školách obecných. In Říšská sbírka zákonů [online], roč. 1869. [Cit. 2016-05-03]. Dostupné na internete: <<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>>.

Zákon č. 605/1919 Sb., jímž ustanovují se zásady, podle nichž lze učitelstvo škol obecných a občanských dočasně přikázati na kterékoliv služební místo v území republiky Československé. In *Stejnopis sbírky zákonů a nařízení státu československého* [online], roč. 1918. [Cit. 2016-05-03]. Dostupné na internete: <<http://ftp.aspi.cz/aspi/opispdf/1918.html>>.

⁸ Jednotlivé kategórie dokumentov sú usporiadané v chronologickom poradí.

- Zákon č. 292/1920 Sb., jímž se upravuje správa školství. In *Stejnopis sbírky zákonů a nařízení státu československého* [online], roč. 1918. [Cit. 2016-05-03]. Dostupné na internetu: < <http://ftp.aspi.cz/aspi/opispdf/1920.html>>.
- Zákon č. 226/1922 Sb, jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských. In *Stejnopis sbírky zákonů a nařízení státu československého* [online], roč. 1922. [cit. 2015-06-27]. Dostupné v PDF: <<http://ftp.aspi.cz/aspi/opispdf/1922.html>>.
- Vládne nariadenie č. 137/1925 Sb., ktorým sa organizácia občianskych (meštianskych) škôl na Slovensku prispôsobuje organizácii občianskych škôl v Čechách, na Morave a vo Sliezsku. In *Stejnopis sbírky zákonů a nařízení státu československého* [online], roč. 1925. [cit. 2015-06-27]. Dostupné na internetu: <<http://ftp.aspi.cz/aspi/opispdf/1925.html>>.
- Výnos ministerstva školstva a národnej osvety č. 45-305.I/1927 o predĺžení povinnej dochádzky školskej do škôl ľudových a občianskych (meštianskych) na Slovensku na osem školských rokov. In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1927, roč. IX, s. 169 – 170.
- Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 3711 o užívání obratu „jazyk československý. In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1925, roč. VII, s. 145.
- Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 6000/1929, jímž na školách měšťanských, středných a odborných zavádí se „Den československo-juhoslovanské vzájemnosti“. In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1929, roč. XI, s. 333.
- Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 2525/1930, jímž se zavádí na školách měšťanských, středních a odborných „Den československo-rumunské vzájemnosti“. In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*. 1930, roč. XII, s. 226.
- Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 160919-I o státních hymnách Malé dohody. In *Věstník ministerstva školství a národní osvěty*, 1937, roč. XIX, s. 16-20.
- Výnos minisiterstva školstva a národnej osvety č. 67.000/40-I/1 o užívání, zavádzaní, schvaľovaní učebníc vyučovacích pomôcok na národných školách. In *Zvesti ministerstva školstva a národnej osvety*, 1939, roč. II, s. 82 – 87.
- Výnos Ministerstva školstva a národnej osvety č. 86.600/39-I/1 o povinnom vyučovaní náboženstva na národných školách. In *Zvesti Ministerstva školstva a národnej osvety*, 1939, roč. II, s. 516.
- Výnos Ministerstva školstva a národnej osvety č. 89.178/39-I/1 o náboženstve a o povinnej účasti na náboženských cvičeniach a úkonoch. In *Zvesti Ministerstva školstva a národnej osvety*, 1939, roč. II, s. 517.
- Výnos Ministerstva školstva a národnej osvety č. 9601/39 o zavedení jednotnej modlitby na školách. In *Zvesti Ministerstva školstva a národnej osvety*, 1939, roč. II, s. 729 - 730.

- Výnos Ministerstva školstva a národnej osvety č. č. 59.162/39-I/1. o cirkevných piesňach na štátnych národných školách. In *Zvesti Ministerstva školstva a národnej osvety*, 1940, roč. III, s. 48.
- Výnos ministerstva školstva a národnej osvety č. 41.953/39-P/I o revízii učebníc na štátnych a na obecných národných školách. In *Zvesti ministerstva školstva a národnej osvety*, 1940, roč. III, s. 129.
- Výnos Ministerstva školstva a národnej osvety č. 99.800/1944-I-P, ktorým sa dopĺňajú učebné osnovy pre ľudové a meštianske školy a jednoročné učebné náukobehy, pre pomocné školy a ústavy pre chybnú mládež a prehľbujú sa požiadavky národnej výchovy v dočasných normálnych učebných osnovách uvedených škôl (výnos Ministerstva školstva a národnej osvety z 31. VII. 1939, číslo 74.355/39-I, výnos Ministerstva školstva a národnej osvety z 31 VII. 1939, číslo 74.480/39-I/1 a výnos Ministerstva školstva a národnej osvety z 15. V. 1942, čís. 90.900/41-I/P). In *Zvesti Ministerstva školstva a národnej osvety*, 1945, roč. VIII, s. 2 – 4.

Periodiká a monografie

- CMÍRAL, Adolf – JIRÁNEK, Stanislav: *Podrobné osnovy zpěvu*. Praha: Hudební budče, 1917, 108 s.
- HULA, Emil. 1920d. Čo sa má spievať v obecnej škole?. In Potúček, Juraj (Ed.). *Otázky hudobného života a hudobnej výchovy na Slovensku: antológia štúdií a príspevkov. Časť I*. Bratislava : Ústav hud. vedy SAV, 1971, 112 s.
- KEPRTA, J. 1931. *Význam a ráz nových učebných osnov pro obecné školy*. Praha : Státní nakladatelství, 1931. 31 s.
- KEPRTA, J. 1933. *Nové normální učebné osnovy pro měšťanské školy*. Praha : Státní nakladatelství, 1933. 38 s.
- POLAKOVIČ, Štefan. 1941. Slovenský národný socializmus. In Demjanič, Pavol (Ed.). *Dokumenty k ideológii slovenských národovcov v prvej polovici 20. storočia*. Stropkov : Slovenská spoločnosť, 1941, s. 23 – 121.
- SCHNEIDER-TRNAVSKÝ, Mikuláš. 1959. *Úsmevy a slzy. Spomienky trnavského skladateľa*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1959, 183 s.

VÝBER Z LITERATÚRY

- BOMBA, Lukáš. 2013. Skryté kurikulum vo svetle metodologického holizmu a metodologického individualizmu. In *Pedagogická orientace*. [online]. 2013, roč. 23, č. 3. Dostupné na: <<http://www.ped.muni.cz/pedor/2013/cislo-1>> s. 27 – 47. ISSN 1211-4669.
- BRUBAKER, Rogers. 1999. The Manichean Myth: Rethinking Distinction between "Civic" and "Ethnic" Nationalism. In Kriesl, H – Armingeon, K. – Wimmer, A. (Eds.). *Nation and National Identity. The European Experience In Perspective*. Zürich : Verlag Rüeggern, 1999. ISBN 1-55753-353-9, s. 55 – 71
- DESTUTT DE TRACY, Antoine-Louis-Claude. 1800 – 1815. *Projet d'élémens d'idéologie*. [Online]. Paris : Didot, 1800 – 1815, 364 s. Dostupné v PDF <<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k41799v/f5.image.print?premierePageChoisie=1&dernierePageChoisie=1&formatDownload=PDF&printOrDownload=download&debutSelection=premierePage&finSelection=finOuvrage&modeAffichage=image&f=5&valueLastPage=364&selectionTout=selectionTout&nombrePage=1>>
- GERRING, John. 1997. Ideology. A Definitional Analysis. In: *Political Research Quarterly*. [online]. 1997, roč. 50, č. 4. Dostupné na internete: <<http://www.jstor.org/sici?sici=10659129%28199712%2950%3A4%3C957%3AIADA%3E2.0.CO%3B2-H>> pp. 957 – 994. ISSN 1065-9129.
- JAŠEK, Peter. 2014. Spoločensko-politický kontext medzivojnového obdobia na Slovensku. In Kudláčová, B. (Ed.). *Pedagogické myslenie na Slovensku v medzivojnovom období*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2014. ISBN 978-80-8082-811-0, s. 24 – 32.
- JAŠEK, Peter. 2015. Spoločensko-politická situácia na Slovensku v rokoch 1939 – 1945. In Kudláčová, B. (Ed.). *Pedagogické myslenie a školstvo na Slovensku v rokoch 1939 – 1945*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015. ISBN 978-80-8082-842-4, s. 12 – 28.
- KAMENEC, Ivan. 2012a. Niekoľko poznámok k reflexii slovenských dejín z rokov 1938 - 1945. In Mičev, S. (Ed.). *V perimetri zameriavača. Kapitoly z dejín Slovenska v druhej svetovej vojne*. Bratislava : Múzeum Slovenského národného povstania, 2012. ISBN 978-80-89514-06-9, s. 19 – 33.
- KAMENEC, Ivan. 2012b. Niektoré problémy interpretácie dejín vojnového slovenského štátu po roku 1989. In *Česko-slovenská historická ročenka*. Brno : Academicus, 2012. ISBN 978-80-87192, s. 155 – 162.
- KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana. 2015. National, State and Civic Education in the Czech Lands of the Austro-Hungarian Empire, and, after 1918, in Czechoslovakia. In *History of Education & Children's Literature*, 2015, roč. X, č. 1, s. 251 – 278.
- KÁZMEROVÁ, Ľubica. 2004. K vývinu štruktúry školstva v rokoch 1918 – 1939. In Bystrický, V. – Zemko, M. (Eds.). *Slovensko v Československu (1918 – 1939)*. Bratislava : , 2004. ISBN 80-224-0795-X, s. 417 – 444.

- KÁZMEROVÁ, Ľubica. 2012a. Riadiace orgány školstva na Slovensku a vzdelávací systém v rokoch 1918 – 1945. In Kázmerová, Ľ. (Ed.). *Premeny v školstve a vzdelávaní na Slovensku (1918 – 1945)*. Bratislava : Historický ústav SAV, 2012. ISBN:978-80-970302-5-4, s. 11 – 33.
- KÁZMEROVÁ, Ľubica. 2012b. Vznik a rozvoj slovenského školstva. In Ferenčuhvá, B. – Zemko, M. (Eds.). *Slovensko v 20. storočí, 3. zväzok: V medzivojnovom Československu: 1918 – 1939*. Bratislava : , 2012. ISBN 978-80-224-1199-8, s. 153 – 172.
- KÁZMEROVÁ, Ľubica. 2015a. Hranice a štátnosť. Presadzovanie ideí slovenskej štátnosti ľudovou stranou vo vyučovacom procese v rokoch 1938 – 1945. In Osyková, L. – Hanula, M. (Eds.). *Ideológia naprieč hranicami. Myšlienkové transfery v Európe a na Slovensku v 1. pol. 20. Storočia*. Bratislava : ; Historický ústav SAV, 2015. ISBN: 978-80-224-1461-6, s. 157 – 170.
- KÁZMEROVÁ, Ľubica. 2015b. Riadiace orgány a štruktúra školstva počas autonómie Slovenskej krajiny a v rokoch 1939 – 1945. In Kudláčová, B. (Ed.). *Pedagogické myslenie a školstvo na Slovensku v rokoch 1939 – 1945*. Trnava : Trnavská univerzita, 2015. ISBN 978-80-8082-842-4, s. 106 – 111.
- KENNEDY, Emmet. 1979. „Ideology“ from Destutt De Tracy to Marx. In: *Journal of the History of Ideas*. [online]. Vol. 40, No. 3, 1979. Dostupné na internete: <<http://www.jstor.org/stable/2709242>> . ISSN 0022-5037, s. 353 – 368.
- KIČKOVÁ, Adriana – KIŠŠOVÁ, Mária. 2014. The Educational System in the Slovak Region of the Czechoslovak Republic (1918 – 1930).). In *History of Education & Children's Literature*, 2014, roč. IX, č. 2. ISSN 1971-1093, s. 513 – 528.
- KNIGHT, Kathleen. 2006. Transformations of The Concept of Ideology in the Twentieth Century. In *The American Political Science Review*. [online]. 2006, Vol. 100, No. 4, 2006. Dostupné na internete: <<http://www.jstor.org/stable/27644391>> . ISSN 0003-0554, s. 619 – 626.
- KRANKUS, Milan. 2015. Školská a mimoškolská výchova na Slovensku v rokoch 1938 - 1945. In Kudláčová, B. (Ed.). *Pedagogické myslenie a školstvo na Slovensku v rokoch 1939 – 1945*. Trnava : Trnavská univerzita, 2015. ISBN 978-80-8082-842-4, s. 91 – 104.
- KUDLÁČOVÁ, Blanka. 2014. Slovenská medzivojnová pedagogika a jej špecifiká. In Kudláčová, B. (Ed.). *Pedagogické myslenie a školstvo na Slovensku v medzivojnovom období*. Trnava : Trnavská univerzita, 2014. ISBN 978-80-8082-811-0, s. 34 – 46.
- KUDLÁČOVÁ, Blanka. 2015. National character of the Educational Reform Movement in Slovakia in the interwar period. In *History of Education & Children's Literature*, 2015, roč. X, č. 1. ISSN 1971-1093, s. 317 – 337.
- LANGSTEINOVÁ, Eva. 2003. Minulosť, prítomnosť a budúcnosť hudobnej výchovy na Slovensku. In *e-Pedagogium* [online], 2003, roč. 3, č. 1. Dostupné na: <[http://epedagog.upol.cz/eped1.2003/mimo /clanek04.htm](http://epedagog.upol.cz/eped1.2003/mimo/clanek04.htm)> ISSN 1213-7758> ISSN 1213-7499, s. 25-41.
- PŠENÁK, Jozef. 1979. *Pramene k dejinám československého školstva*. Bratislava: SPN, 1979.

- SEDLICKÝ, Tibor. 1993. Pohľad na historický vývoj spevníkov, učební a metodických príručiek pre vyučovanie hudobnej výchovy na základnej škole na Slovensku. In Učebnice, učebné pomôcky a programy pre hudobnú výchovu. Prešov : Katedra hudobnej výchovy Pedagogickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika Prešov, 1993, 146 s. ISBN 80-88697-02-6.
- ŠKVARNA, Dušan. 2012. Logika a kontext utvárania moderného slovenského národa. In Bystrický, V. – Kováč, D. – Pešek, J. (Eds.) *Kľúčové problémy moderných slovenských dejín*. Bratislava : Veda, 2012. ISBN 978-80-224-1223-0, s. 13 – 38.
- ZEMKO, Milan. 2011. Zemko, 2010. Formovanie československej identity vo vzdelávacom systéme prvej ČSR v konfrontácii s formovaním slovenskej identity. In *Česko-slovenská historická ročenka*. Brno : Academicus, 2011. ISBN 978-80-87192, s. 137 – 152.
- ZEMKO, Milan. 2012. Hľadanie slovenskej národnej identity ako súčasť formovania moderného národa. In Ferencuhová, B. – Zemko, M. *Slovensko v 20. storočí. 3. zväzok. V medzivojnovom Československu : 1918 – 1939*. Bratislava : Veda, 2012. ISBN 978-80-224-1199-8, s. 192 – 213.
- ZIMMER, Oliver. 2013. Nationalism in Europe, 1918 – 1945. In BREUILLY, John (Ed.), *Oxford Handbook of the History of Nationalism*. Oxford : University Press, 2013. ISBN 978-01-9920-919-4, s. 414 – 434.

RESUMÉ

Práca interpretuje výsledky historickej analýzy problematiky vplyvu politickej a náboženskej ideológie na kurikulum hudobnej výchovy ako vyučovacieho predmetu ľudových a meštianskych škôl na Slovensku v rokoch 1918 – 1945. Cieľom je identifikácia ideologickej zložky kurikula hudobnej výchovy prostredníctvom identifikácie ideologických diskurzov v obsahu prameňov (dokumentov predpísaného a podporného kurikula hudobnej výchovy, t. j. v obsahu dokumentov školskej legislatívy, učebných osnov, školských spevníkov, učebníc a metodických príručiek hudobnej výchovy, resp. spevu), určenie jej rozsahu analýzou početnosti výskytu ideologických konceptov v dokumentoch predpísaného a podporného kurikula a komparácia ideologickej zložky kurikula hudobnej výchovy (spevu) v období prvej Československej republiky a v období prvej Slovenskej republiky. Z analýzy ideologickej dimenzie kurikula vyplýva, že v obsahu slovenského medzivojnového podporného kurikula hudobnej výchovy dominovali ideologické koncepty slovenského etnického nacionalizmu, vyskytujúce sa takmer v šestine obsahu (15,9%). S utváraním národnej identity súvisel i obsah odkazujúci na ideu československej jazykovo-etnickej, príp. kultúrno-politickej jednoty (7,9%) a všeslovanskej vzájomnosti (5,9%). Z analýzy vyplynulo, že hoci v podpornom kurikule hudobnej výchovy (spevu) medzivojnového Československa prezentovalo niektorý z dominujúcich ideologických diskurzov obdobia takmer 40% obsahu, t. j. o 3,57% viac ako v obsahu dokumentov podporného kurikula spevu v období prvej Slovenskej republiky, celkový ideologický diskurz tohto obdobia bol diferencovanejší ako v rokoch 1939 – 1945, kedy v obsahu kurikulumných dokumentoch dominovala ideológia vyhroteného kresťanského nacionalizmu. Výsledky výskumu poukazujú na fakt, že prostredníctvom školského kurikula možno do edukačného procesu implemetnovat' obsah, ktorý je nielen zdrojom implicitných spoločenských ideí, ale môže byť aj platformou kontinuálneho a zámerného pôsobenia určitej ideológie, prostriedkom implementácie ideologickej doktríny do názorovej a hodnotovej hierarchie aktérov edukačného procesu.

SUMMARY

The theses interprets the outcome of historical analysis on the application of political and religious ideology on the curriculum of music education as a school subject of so-called rural and urban schools in Slovakia in the period between 1918 and 1939. The aim is to identify the ideological discourses in the content of the sources (the documents of the prescribed and the supplementary music curriculum, i.e. in the content of legal documents, school curricula, school songbooks, music education textbooks and music teachers' books), to define its extent by quantitative analysis of ideological concepts in prescribed and supplementary curriculum and to compare the ideological content of music education in the first Czechoslovak and the first Slovak republic. The analysis of ideological dimension of the curriculum reveals that the concepts of Slovak ethnic nationalism dominated the content of the Slovak interwar supplementary music curriculum (15.9%). The formation of national identity was also connected to content with references to the idea of Czechoslovakism (7.9%) and Pan-Slavic unity (5.9%). While in the interwar Czechoslovakia, the Slovak supplementary music education curriculum presented the ideas of some of the prevailing ideological discourses in almost 40% of the content, which is 3,57% more than in the content of the supplementary music education curriculum of the first Slovak republic (1939 – 1945), the overall ideological discourse of the era was more diverse than in 1939 – 1945, when the ideology of extreme Christian nationalism dominated the content of curricular documents. The results of the research point to the fact that, through school curricula, it is possible to introduce and apply contents into the process of education, which are not only a source of implicit social ideas, but may also become a platform for the actions of an ideology, a means of embedding an ideological doctrine in the opinions and values of the actors in the educational process.

ZOZNAM PUBLIKOVANÝCH PRÁČ

A) Pôvodné publikované práce

DOBROCKÁ, S. 2014. Od ideológie k edukácii: význam odbornej reflexie problematiky vplyvu ideológie na hudobnú edukáciu. In *MMK 2014 : mezinárodní Masarykova konference MMK 2014, Brno 15. - 19. prosince 2014*. Hradec Králové : Magnanimitas, 2014. ISBN 978-80-87952-07-8, s. 1896-1902.

DOBROCKÁ, S. 2015. Hudobná výchova v kontexte výchovy a vzdelávania medzivojnového Československa. In *Slovenská hudba : Revue pre hudobnú kultúru*. ISSN 1335-2458, 2015, roč. 41, č. 1, s. 7 - 20.

DOBROCKÁ, S. 2015. Autorský prínos Mikuláša Moyzesa a Mikuláša Schneidra-Trnavského pre všeobecné vzdelávanie. In *Slovenská hudba : revue pre hudobnú kultúru*. ISSN 1335-2458, 2015, roč. 41, č. 4, s. 368-382.

B) Preklady článkov

NIDECKA, E. 2015. Vplyv Bélu Bartóka na rozvoj folklorizmu v Poľsku. In *Slovenská hudba : revue pre hudobnú kultúru*. ISSN 1335-2458, 2015, roč. 41, č. 4 (2015), s. 340-348.

KOSTRZEWA, K. 2015. Tradícia a súčasnosť v Elektronickej omši Bogusława Schaeffera. In: *Slovenská hudba : revue pre hudobnú kultúru*. ISSN 1335-2458, 2015, roč. 41, č. 4 (2015), s. 315-339.

C) Články prijaté do tlače

DOBROCKÁ, S. 2016. Prekonávanie rozdielov systému slovenského a českého školstva v medzivojnovom Československu.⁹

DOBROCKÁ, S. 2016. Funcia kurikula v procese implementácie ideológie do edukácie.¹⁰

D) Články zaslané do redakcie

DOBROCKÁ, S. 2016. School curriculum as a means of shaping national identity: music education in Slovakia in the interwar period (1918 – 1939).¹¹

⁹ Text prešiel recenzným konaním a mal by byť publikovaný v časopise *Pedagogika*, ISSN 0031-3815, 2016, roč. 66, č. 3.

¹⁰ Text prešiel recenzným konaním a mal by byť publikovaný v recenzovanom zborníku z konferencie *Aktuální problémy pedagogiky ve výzkumech studentů doktorských studijních programů* (10. – 11. november 2015, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci), alebo v časopise *e-Pedagogium*, ISSN 1213-7758.

¹¹ Zaslané do redakcie časopisu *Language, Culture and Curriculum*, ISSN 0790-8318.